

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความมีประสิทธิภาพของภาควิชาในวิทยาลัยครู ซึ่งประสิทธิภาพของภาควิชา จะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมและบทบาทที่ภาควิชาได้แสดงออก แต่ลักษณะการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมในการทำงาน ความสำเร็จของภาควิชาจึงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายด้าน เช่น อาจารย์ในภาควิชา องค์ประกอบในการปฏิบัติงาน สภาพแวดล้อม ฯลฯ (Price, 1972) องค์ประกอบเหล่านี้จะสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของภาควิชา และเป็นตัวบ่งชี้หรือแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาภาควิชาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะประสิทธิภาพของภาควิชาในวิทยาลัยครู สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีอยู่ 6 แห่ง ประกอบด้วย

1. วิทยาลัยครูจันทระเกษม
2. วิทยาลัยครูพระนคร
3. วิทยาลัยครูสวนสุนันทา
4. วิทยาลัยครูสวนดุสิต
5. วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
6. วิทยาลัยครูธนบุรี

โดยการศึกษาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของภาควิชาในวิทยาลัยครู ดังนี้

1. อายุ
2. วุฒิต่างการศึกษา
3. ประสบการณ์
4. การอบรมเฉพาะ
5. ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าภาควิชากับอาจารย์
6. องค์ประกอบในการทำงาน
7. จำนวนอาจารย์ในภาควิชา
8. ลักษณะของงาน

9. บรรยากาศของภาควิชา
10. ภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาแบบเน้นคน
11. ภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาแบบเน้นงาน
12. รายได้ของอาจารย์
13. การปรับตัวของภาควิชา
14. ความสัมพันธ์กับภาควิชาอื่น
15. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการสอน
16. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการวิจัย
17. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม
18. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
19. ความผูกพันต่อภาควิชา
20. การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน
21. การศึกษาต่อภายในประเทศ
22. การศึกษาต่อต่างประเทศ
23. การทำงานตามกันและขัดกัน
24. ความพึงพอใจ

สำหรับประสิทธิผลของภาควิชา นั้น วัดจากผลิตผลของภาควิชา ดังนี้

1. ด้านการสอน
2. ด้านการวิจัย
3. ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม
4. ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
5. ด้านผลงานสร้างสรรค์ของอาจารย์

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้กลุ่มประชากร 2 กลุ่ม เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็น ดังนี้

1. เป็นหัวหน้าภาควิชาที่อยู่ในสังกัดวิทยาลัยครู ในสหวิทยาลัยรัตนโก-

สินทร์ ทั้ง 6 แห่ง ที่มีอาจารย์ภายในภาควิชาตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป จำนวน 174 คน

2. เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาที่อยู่ในสังกัดวิทยาลัยครู ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ทั้ง 6 แห่ง และมีอาจารย์ภายในภาควิชาตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป จำนวน 1,197 คน

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย

วิทยาลัยครู	รายการ ภาควิชา	หัวหน้า ภาควิชา	อาจารย์ ประจำภาควิชา	รวม
	จิตรเกษม	29	256	285
	พระนคร	29	226	255
	สวนสุนันทา	28	171	199
	สวนดุสิต	31	196	227
	บ้านสมเด็จเจ้าพระยา	31	221	252
	ธนบุรี	26	127	153
	รวม	174	1,197	1,371

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การกำหนดแหล่งข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งข้อมูล โดยใช้หัวหน้าภาควิชา จากวิทยาลัยครู ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ทั้ง 6 แห่ง และอาจารย์ประจำภาควิชาต่าง ๆ ทั้ง 6 แห่ง รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,371 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจและแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการวิจัย

2.1 แบบสำรวจ เป็นแบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการศึกษา เอกสาร รายงานประจำปี ของคณะวิชาและภาควิชาต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลิตผลของอาจารย์และภาควิชาในวิทยาลัยครูที่เป็นกลุ่มประชากรในด้านต่างๆ ได้แก่ จำนวนอาจารย์ที่อยู่ประจำในภาควิชา นั้น ๆ กิจกรรมการพัฒนาบุคลากร ซึ่งประกอบด้วย การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน การศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศ ผลิตผลของภาควิชาที่ได้มาตามภารกิจ คือ ด้านการสอน ด้านการวิจัย ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และผลิตผลด้านผลงานสร้างสรรค์ของอาจารย์ โดยที่ทุกรายการเป็นการเก็บข้อมูลย้อนหลัง ในช่วงปี 2532 - 2535 แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย (X)

2.2 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นส่วนหนึ่ง จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารและตัดแปลงจากแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ อีกส่วนหนึ่ง

2.2.1 แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เพื่อใช้สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาจารย์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ อายุ วุฒิต่างการศึกษาของอาจารย์ ประสบการณ์ในการทำงานของอาจารย์ การอบรมเฉพาะ รายได้ของอาจารย์ การทำงานตามกันและขัดกัน องค์กรประกอบในการทำงาน ลักษณะของงาน การปรับตัวของภาควิชา ความสัมพันธ์กับภาควิชาอื่น และความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการทำงานตามภารกิจทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการสอน ด้านการวิจัย ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

2.2.2 แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาโดยอาศัยแนวความคิดจากทฤษฎีต่าง ๆ ได้แก่

2.2.2.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับความผูกพันต่อภาควิชา สร้างตามแนวคิดของ พอร์เตอร์ (Porter)

2.2.2.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับด้านความพึงพอใจในการทำงาน สร้างตามแนวความคิดของ เบรย์ฟิลด์ กับ โรธ (Brayfield and Rothe)

2.2.2.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับด้านบรรยากาศในการทำงาน สร้างตามแนวคิดของ เรนสิซ ลิเคอร์ท (Rensis Likert)

2.2.2.4 แบบสอบถามเกี่ยวกับด้านภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชา สร้างตามแนวคิดของเบรค และมูตัน (Blake and Mouton)

ตารางที่ 2 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ปัจจัยด้านต่าง ๆ	เครื่องมือที่ใช้	ข้อที่
ด้านหัวหน้าภาควิชา		
1. ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้า ภาควิชากับอาจารย์	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 2 ข้อ 1-6
2. ภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชา (แบบเน้นคนและแบบเน้น งาน)	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนา จากแนวคิดของ เบลคกับ มูตัน (Blake and Mouton)	ตอนที่ 2 ข้อ 35-69
ด้านอาจารย์		
1. อายุ	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 1 ข้อ 2
2. วุฒิทางการศึกษา	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 1 ข้อ 4
3. ประสบการณ์	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 1 ข้อ 3
4. การอบรมเฉพาะ	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 1 ข้อ 6
5. รายได้ของอาจารย์	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 1 ข้อ 5
6. ความคิดเห็นของอาจารย์ ด้านการสอน	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 2 ข้อ 113-127

ปัจจัยด้านต่าง ๆ	เครื่องมือที่ใช้	ข้อที่
7. ความคิดเห็นของอาจารย์ ด้านการวิจัย	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 2 ข้อ 128-137
8. ความคิดเห็นของอาจารย์ ด้านการให้บริการฯ	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 2 ข้อ 138-148
9. ความคิดเห็นของอาจารย์ ด้านการทำนุบำรุงฯ	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 2 ข้อ 149-156
10. ความผูกพันต่อภาควิชา	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนา จากแนวคิดของพอร์เตอร์ (Porter)	ตอนที่ 2 ข้อ 80-89
11. การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน	แบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ข้อ 4
12. การศึกษาต่อภายในประเทศ	แบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ข้อ 5
13. การศึกษาต่อต่างประเทศ	แบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ข้อ 5
14. การทำงานตามกันและขัดกัน	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 2 ข้อ 90-94
15. ความพึงพอใจ	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนา จากแนวคิดของ เบร์ฟิลด์ และโรธ (Brayfield and Rothe)	ตอนที่ 2 ข้อ 95-112
ด้านสภาพแวดล้อม		
1. องค์ประกอบในการทำงาน	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 2 ข้อ 7-11
2. ลักษณะของงาน	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 2 ข้อ 12-19
3. การปรับตัวของภาควิชา	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้น	ตอนที่ 2 ข้อ 70-74

ปัจจัยด้านต่าง ๆ	เครื่องมือที่ใช้	ข้อที่
4. ความสัมพันธ์กับภาควิชาอื่น	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น	ตอนที่ 2 ข้อ 75-79
5. จำนวนอาจารย์ในภาควิชา	แบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น	ข้อ 3
6. บรรยากาศ	แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาจากแนวคิดของ เรนลิส ลิเคอร์ท (Rensis Likert)	ตอนที่ 2 ข้อ 20-34
ด้านประสิทธิผลของภาควิชา		
1. ด้านการสอน		ข้อ 8
2. ด้านการวิจัย		(เป็นผลรวม
3. ด้านการให้บริการฯ	แบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น	เฉลี่ยของ
4. ด้านการทำงานบำรุงฯ		ผลงาน
5. ผลงานสร้างสรรค์ของอาจารย์		ปี 2532 - 2535)

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ 2 ชนิด คือ แบบสำรวจ และแบบสอบถาม มีทั้งในส่วนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง และพัฒนาจากแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาจากเอกสาร รายงานประจำปี ของวิทยาลัยครู คณะวิชาและภาควิชา การสัมภาษณ์ผู้บริหารของวิทยาลัยครู รวมทั้งอาศัยแนวคิด เกณฑ์ในการประเมินภาควิชา ของ ฉัตรนภา พรหมมา และบุคคลต่าง ๆ ตามตารางที่ 2 และหาค่าความตรง (Validity) ของเครื่องมือที่ใช้ โดยนำมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงแก้ไข ก่อนที่จะนำไปให้หัวหน้าคณะวิชา และหัวหน้าภาควิชา ของวิทยาลัยครู ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มประชากร ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม แล้วผู้วิจัยได้นำกลับมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา และแก้ไขข้อบกพร่องก่อนที่จะนำไปทดลองใช้

การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัย ได้นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่พัฒนาเสร็จแล้ว ไปทดลองใช้กับ อาจารย์ในวิทยาลัยครู สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 30 คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรของ เพียร์สัน (The Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และของ สเปียร์แมน บราวน์ (Spearman-Brown) ปรากฏผลของการหาค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
ตามปัจจัยแต่ละด้าน

ปัจจัยด้านต่าง ๆ	ค่าความเชื่อมั่น
1. ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าภาควิชากับอาจารย์	0.95
2. องค์กรประกอบในการทำงาน	0.69
3. ลักษณะของงานที่ทำ	0.83
4. บรรยากาศของภาควิชา	0.92
5. ภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชา	0.79
6. การปรับตัวของภาควิชา	0.80
7. ความสัมพันธ์กับภาควิชาอื่น	0.90
8. ความผูกพันต่อภาควิชา	0.80
9. การทำงานตามกันและขัดกัน	0.81
10. ความพึงพอใจ	0.77
11. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการสอน	0.77
12. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการวิจัย	0.84
13. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการให้บริการฯ	0.92
14. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการทำนุบำรุงฯ	0.94

การรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แจกแบบสำรวจ และแบบสอบถามด้วยตนเอง ในวิทยาลัยครูของสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ทั้ง 6 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยครูจันทระเกษม วิทยาลัยครูพระนคร วิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยาลัยครูสวนดุสิต วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และวิทยาลัยครูธนบุรี ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4 จำนวนแบบสำรวจและแบบสอบถามที่ได้คืนมา

รายการ วิทยาลัยครู	หัวหน้า ภาควิชา		ร้อยละ	อาจารย์		ร้อยละ	ได้คืน รวม	ร้อยละ
	แจก	คืน		แจก	คืน			
จันทระเกษม	29	27	93.10	256	178	69.53	205	71.93
พระนคร	29	19	65.52	226	164	72.57	183	71.76
สวนสุนันทา	28	14	50.00	171	126	73.68	140	70.35
สวนดุสิต	31	20	64.52	196	143	72.96	163	71.81
บ้านสมเด็จฯ	31	21	67.74	221	162	73.30	183	72.62
ธนบุรี	26	19	73.08	127	92	72.44	111	72.55
	174	120	68.97	1197	865	72.26	985	71.85

การตรวจให้คะแนนข้อมูล

1. แบบสอบถาม

1.1 สถานภาพของผู้ตอบ ใช้วิธีหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

1.2 ข้อกระทงคำถาม เป็นแบบ Rating Scale ชนิด 4 ตัวเลือก นำมาตรวจให้คะแนน สำหรับข้อที่เป็นลักษณะนิเสธ (Negative) จะให้คะแนนกลับกันดังนี้

เลือกข้อ	1	ให้คะแนน	4
เลือกข้อ	2	ให้คะแนน	3
เลือกข้อ	3	ให้คะแนน	2
เลือกข้อ	4	ให้คะแนน	1

2. แบบสำรวจ เป็นข้อมูลที่เก็บย้อนหลัง 4 ปี (2532 - 2535) โดยการนำข้อมูลที่ได้มา หาค่าเฉลี่ยต่อปี ในแต่ละด้าน แล้วนำเสนอเป็นตาราง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัย นำแบบสำรวจและแบบสอบถามที่รวบรวมมาได้ ทำการตรวจให้คะแนน แล้วนำข้อมูลทั้งหมดไปลงในแบบรหัส (Coding form) เพื่อใช้เครื่องคอมพิวเตอร์คำนวณค่าทางสถิติ โดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาความมีประสิทธิภาพของภาควิชา โดยการวิเคราะห์ปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หาค่าความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ของคุณของตัวทำนายที่ได้รับการคัดเลือก เข้าสู่สมการถดถอยพหุคูณ และสร้างสมการทำนาย ประสิทธิภาพของภาควิชา โดยการใช้ค่าสถิติ ดังนี้ คือ ค่าร้อยละ (Percentages) คะแนนเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การหาค่าความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) และการวิเคราะห์ถดถอย

พหุคูณแบบทีละขั้น (Stepwise Multiple Regression Analysis)

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ

ปัจจัยด้านต่าง ๆ	สัญลักษณ์
1. อายุ	EDU
2. วุฒิต่างการศึกษา	K11
3. ประสบการณ์	K12
4. การอบรมเฉพาะ	K13
5. ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าภาควิชากับอาจารย์	XX1
6. องค์ประกอบในการทำงาน	XX2
7. จำนวนอาจารย์ในภาควิชา	Y1
8. ลักษณะของงาน	XX3
9. บรรยากาศของภาควิชา	XX4
10. ภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาแบบเน้นคน	XX51
11. ภาวะผู้นำของหัวหน้าภาควิชาแบบเน้นงาน	XX52
12. รายได้ของอาจารย์	K14
13. การปรับตัวของภาควิชา	XX6
14. ความสัมพันธ์กับภาควิชาอื่น	XX7
15. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการสอน	XX11
16. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการวิจัย	XXA
17. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการให้บริการฯ	XXB
18. ความคิดเห็นของอาจารย์ด้านการทำนุบำรุงฯ	XXC
19. ความผูกพันต่อภาควิชา	XX8
20. การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน	Y2
21. การศึกษาต่อภายในประเทศ	Y3
22. การศึกษาต่อต่างประเทศ	Y4
23. การทำงานตามกันและขัดกัน	XX9
24. ความพึงพอใจ	XX10

ประสิทธิผลของภาควิชา	สัญลักษณ์
1. ผลิตผลด้านการสอน	Y5
2. ผลิตผลด้านการวิจัย	Y3
3. ผลิตผลด้านการให้บริการฯ	Y7
4. ผลิตผลด้านการทำนุบำรุงฯ	Y8
5. ผลิตผลด้านผลงานสร้างสรรค์ฯ	Y9